

Ένα εννοιολογικό πλαίσιο για τη Διαπολιτισμική Ψυχολογία

- Θεωρητικές προσεγγίσεις
- Το οικολογικό-πολιτισμικό μοντέλο
- Πολιτισμοποίηση, κοινωνικοποίηση, επιπολιτισμοποίηση

ΨΧ56: Διαπολιτισμική Ψυχολογία
Τμήμα Ψυχολογίας ΕΚΠΑ
Εαρινό εξάμηνο 2023-2024
Καθηγητής Βασίλης Παυλόπουλος

Ψευδο-ερμηνείες της συμπεριφοράς: Οι “θεωρίες” των ενστίκτων

Η ανθρώπινη συμπεριφορά αποτελείται από ένστικτα, δηλ. έμφυτες, ελάχιστα υποκείμενες σε μάθηση και στερεοτυπικά εκδηλούμενες συμπεριφορικές προδιαθέσεις:

1. Εντοπισμός μιας οικουμενικής τάσης →
2. Απόδοση ενός ονόματος →
3. Επινόηση ενός ενστίκτου →
4. Ερμηνεία συμπεριφοράς !!!

Όμως:

- Κυκλική λογική που καταλήγει σε πλάνη.
- Καμία συμπεριφορά δεν είναι οικουμενική, χωρίς διακυμάνσεις.

Η ερμηνεία της Κοινωνικής Βιολογίας

- Η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι προϊόν βιολογικής εξέλιξης χιλιετηρίδων (αγριότητα → βαρβαρότητα → πολιτισμός).
- Ωστόσο, όσο περισσότερο εμπλέκεται η μάθηση, τόσο λιγότερη σχέση υπάρχει μεταξύ της βασικής βιολογίας και της συμπεριφοράς. «Οι νόμοι της γενετικής δεν είναι οι νόμοι της μάθησης» (Washburn, 1978).
- Η ανθρώπινη εξέλιξη περιλαμβάνει τόσο γενετική όσο και πολιτισμική μεταβίβαση.

Γενετική και πολιτισμική μεταβίβαση

(Boyd & Richerson, 1985)

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ

- Βιολογικοί γονείς
- Διαγενεακές επιδράσεις
- Επιρροή από αρχικό εξελικτικό στάδιο

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗ

- Κοινωνικοί γονείς
- Ενδογενεακές επιδράσεις
- Επιρροή σε επόμενα εξελικτικά στάδια

-
- Αλληλεπίδραση με το περιβάλλον
 - Σκοπός η προσαρμογή
 - Τυχαίες διακυμάνσεις, φυσική επιλογή

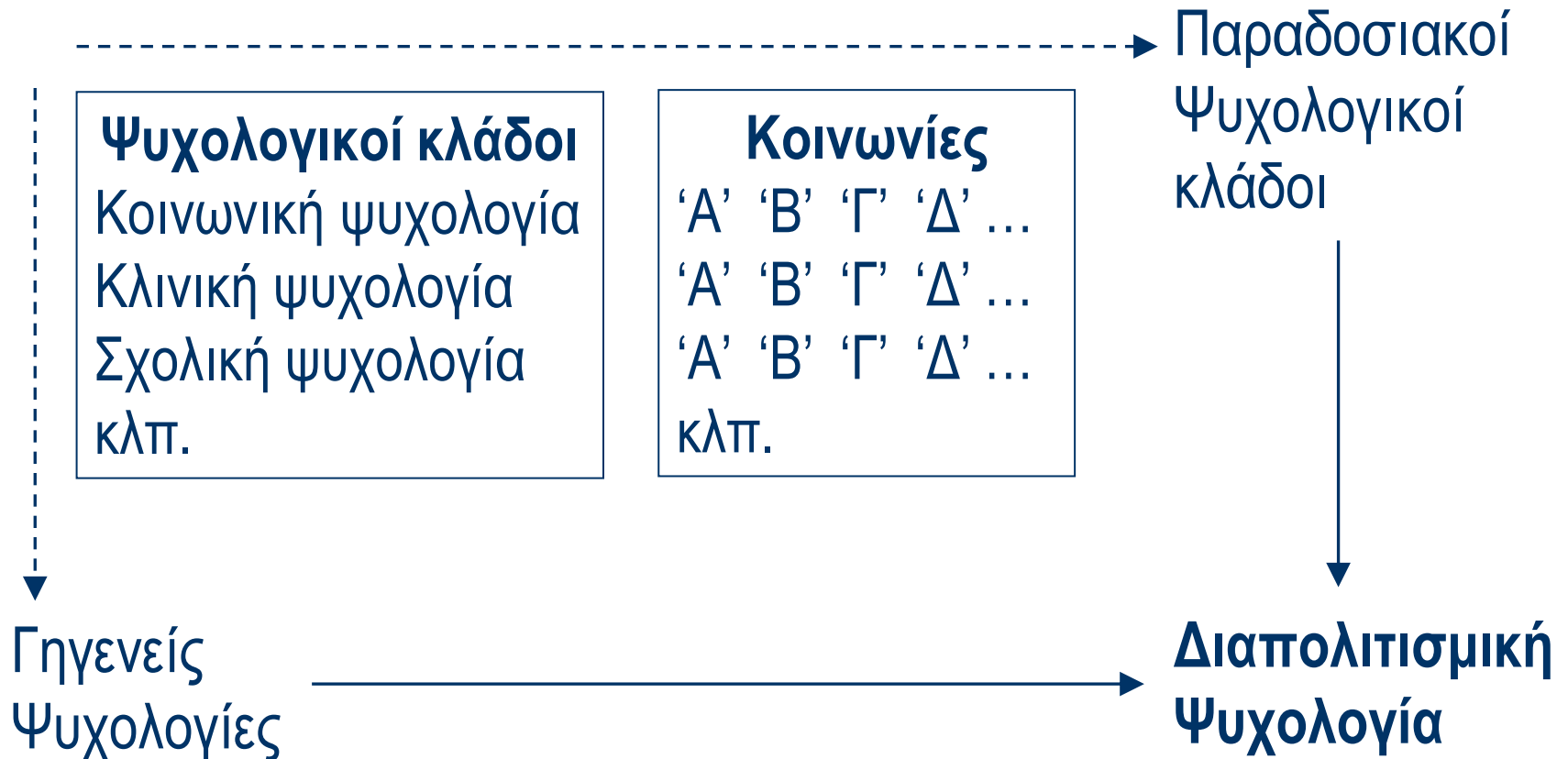
Αντικείμενο της Διαπολιτισμικής Ψυχολογίας

(Triandis, 1980)

- Μελετά την ανθρώπινη συμπεριφορά σε **παγκόσμιο οικολογικό πολιτισμικό** πλαίσιο, δηλ. πώς επηρεάζεται από αυτό και πώς το επηρεάζει.
- Ερευνά τα **οικουμενικά** στοιχεία και το **εύρος της διακύμανσης** των ψυχολογικών ιδιοτήτων.
- Ελέγχει τη **δυνατότητα γενίκευσης** των ψυχολογικών θεωριών.
- Νέα μεθοδολογική προσέγγιση, ενσωματώνει **μεταβλητές** που άλλοτε εκλαμβάνονταν λανθασμένα ως **σταθερές**.

Παραδοσιακή και Διαπολιτισμική Ψυχολογία

(Berry, Poortinga, Segall, & Dasen, 2002)

Τρεις θεωρητικές προσεγγίσεις για τη μελέτη του πολιτισμού στην Ψυχολογία

(Berry, Poortinga, Segall, & Dasen, 2002)

	Απολυτοκρατία (Absolutism)	Σχετικισμός (Relativism)	Οικουμενικότητα (Universalism)
Γενικός προ- σανατολισμός	βιολογικός	πολιτισμικός	βιο-πολιτισμικός
Ορισμοί εννοιών	καθολικοί	πολιτισμικά συγκεκριμένοι	έμφαση στα κοινά στοιχεία
Διαπολιτισμική σύγκριση	απευθείας, με κοινά εργαλεία	αδύνατη, μόνο γηγενή εργαλεία	προσαρμογή των εργαλείων

Τρεις παραδοχές της οικουμενικής προσέγγισης

- Οι **βασικές ψυχολογικές διεργασίες** των ανθρώπων είναι παγκόσμιες και, άρα, δεν αναμένεται να μεταβάλλονται σε διαφορετικούς πολιτισμούς.
- Οι **ικανότητες**, δηλαδή οι ιδιότητες που αναπτύσσονται σε αλληλεπίδραση των βασικών διεργασιών με την καθημερινή εμπειρία, εμφανίζουν πολιτισμική διακύμανση.
- Η ατομική **επίδοση**, δηλαδή η έκφραση μιας ικανότητας σε συγκεκριμένες περιστάσεις, εμφανίζει (ακόμα μεγαλύτερη) πολιτισμική διακύμανση.

 Παράδειγμα: η γλώσσα

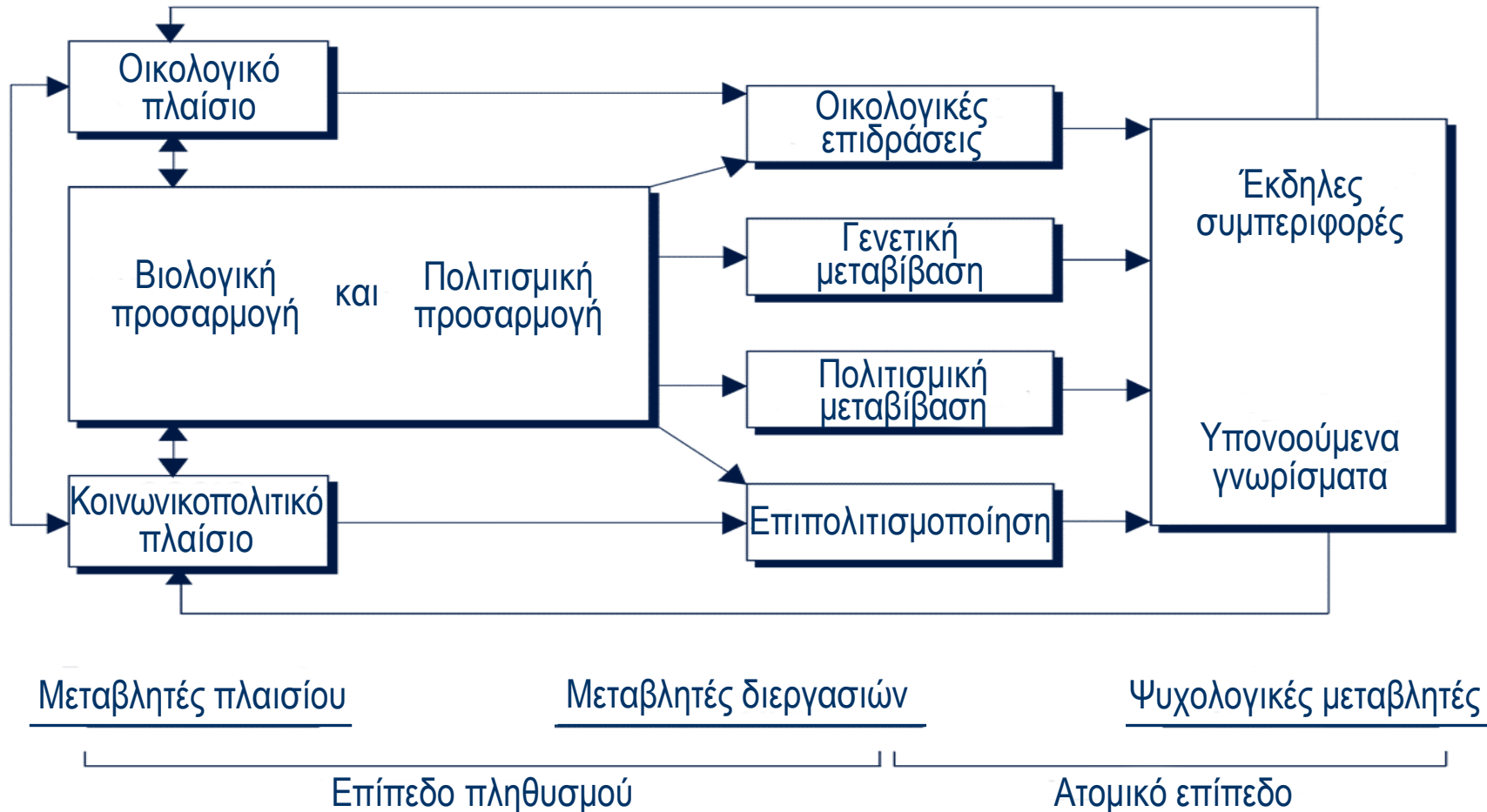
Διαπολιτισμική ή Πολιτισμική Ψυχολογία;

(Triandis, 2007)

Διαπολιτισμική	Πολιτισμική
Έμφαση στο περιεχόμενο (διαστάσεις)	Έμφαση στο πλαίσιο (διεργασίες)
Ο πολιτισμός βρίσκεται «έξω από το άτομο» (ητική θεώρηση)	Ο πολιτισμός βρίσκεται «μέσα στο άτομο» (ημική θεώρηση)
Μελετά σχετικά σταθερές παραμέτρους (π.χ. αξίες)	Μελετά πιο «ρευστές» όψεις και νοήματα (π.χ. εαυτός)
Συλλογή ποσοτικών στοιχείων για διαπολιτισμική σύγκριση	Συλλογή ποιοτικών στοιχείων, εθνογραφικές μέθοδοι

Το οικολογικό-πολιτισμικό μοντέλο

(Berry, 1971, 1975, 1986· Berry et al., 1990, 1999, 2002)

Παραδοχές της οικοπολιτισμικής προσέγγισης

- Η ανθρώπινη ποικιλομορφία νοείται ως ένα δυναμικό σύνολο συλλογικών και ατομικών προσαρμογών στο πλαίσιο.
- Οι πολιτισμοί διαμορφώνονται προσαρμοζόμενοι στις εκάστοτε οικολογικές και κοινωνικοπολιτικές επιδράσεις.
- Οι ατομικές ιδιότητες διαμορφώνονται προσαρμοζόμενες στο εκάστοτε πολιτισμικό πλαίσιο.
- Η μελέτη της σχέσης πολιτισμού-συμπεριφοράς προϋποθέτει την ανεξάρτητη μέτρηση και των δύο.

Πολιτισμοποίηση και κοινωνικοποίηση

(Child, 1954)

- **Πολιτισμοποίηση** (enculturation). Η απόκτηση εννοιών, αξιών και συμπεριφορών με τυχαίο τρόπο, επειδή και μόνο είναι διαθέσιμες στο συγκεκριμένο περιβάλλον.
- **Κοινωνικοποίηση** (socialization). Η διαδικασία μέσω της οποίας το άτομο, το οποίο γεννιέται με απεριόριστες συμπεριφορικές δυνατότητες, οδηγείται στην ανάπτυξη μόνο των μορφών συμπεριφοράς που αποδέχεται η ομάδα του.

Πολιτισμοποίηση και κοινωνικοποίηση: ομοιότητες

(Segall, Dasen, Berry, & Poortinga, 1996)

- Αφορούν την **εκμάθηση τρόπων συμπεριφοράς** από άλλους.
- Έχουν **κανονιστικό χαρακτήρα**, οδηγούν σε ομοιομορφία εντός της ομάδας και σε διαφοροποίηση μεταξύ των ομάδων.
- Αποσκοπούν στην **κοινωνική σταθερότητα**.

Πολιτισμοποίηση και κοινωνικοποίηση: διαφορές

(Segall, Dasen, Berry, & Poortinga, 1996)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ

- Συστηματική, σκόπιμη
- Προϋποθέτει τη διδασκαλία
- Είναι ορατή και εύκολα αναγνωρίσιμη
- Πιο συγκεκριμένη έννοια από την πολιτισμοποίηση

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΠΟΙΗΣΗ

- Τυχαία
- Δεν προϋποθέτει τη διδασκαλία
- Δεν γίνεται συνήθως αντιληπτή
- Ευρύτερη έννοια, περιέχει την κοινωνικοποίηση

Τα αρραβωνιάσματα
Νικόλαος Γύζης, 1875

Μπορείτε να διακρίνετε στον πίνακα στοιχεία κοινωνικοποίησης και πολιτισμοποίησης;

Πολιτισμοποίηση και επιπολιτισμοποίηση

- **Πολιτισμοποίηση** (enculturation): Αναφέρεται στην πρόσληψη των πολιτισμικών στοιχείων της κοινωνίας στην οποία γεννιέται και μεγαλώνει το άτομο → ενδοπολιτισμική διαδικασία.
- **Επιπολιτισμοποίηση** (acculturation): Αναφέρεται στην πρόσληψη νέων πολιτισμικών στοιχείων ταυτόχρονα με την επαναδιαπραγμάτευση των πολιτισμικών στοιχείων και της ταυτότητας της χώρας καταγωγής → διαπολιτισμική διαδικασία, προϊόν διαπολιτισμικής επαφής (μετανάστευση, προσφυγιά, αλλά και τουρισμός, media, κ.ά.).

Σύγχρονες τάσεις

- Συνδιαλλαγή διαπολιτισμικών και πολιτισμικών προσεγγίσεων.
- Από την αποικιοκρατία στην παγκοσμιοποίηση: ευκαιρίες και κίνδυνοι.
- Περισσότερες πολιτισμικές ομάδες ανά έρευνα.
- Πέραν των WEIRD (Western-Educated-Industrialized-Rich-Democratic): Ο “κόσμος της πλειοψηφίας”.
- Σύνθετες τεχνικές συλλογής δεδομένων, πολλαπλές πηγές, προχωρημένες μέθοδοι στατιστικής επεξεργασίας.